

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΣΤΕΝΙΩΤΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΓΕΝΤΙΝΑ

Για μετανάστευση και μάλιστα μαζική Στενιωτών στην Αργεντίνα δέν ἔχομε καθόλου πληροφορίες· ἄλλωστε ἡ χώρα αὐτή, γιά πολλούς λόγους, δέν παρουσίαζε τότε μεγάλο ἐνδιαφέρον μετανάστευσης γιά τούς Στενιωτές καί ὄχι μόνο. Ἴσως νά ὑπῆρξαν ὀρισμένες σποραδικές καί μεμονωμένες περιπτώσεις τελείως ἄγνωστες σέ ἡμᾶς. Ἐχομε ὅμως ὀρισμένα, ἄν ὄχι πλήρη, στοιχεῖα γιά δύο ἰδιάζουσες καί ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσες περιπτώσεις, τίς ὁποῖες καί θά ἀναφέρομε ἀμέσως παρακάτω, ξεκινώντας ἀπό τήν περίπτωση τοῦ Γιαννούλη Δημητρίου Κυρτάτα (Λιλιδώρη), ἡ ὁποία θά μπορούσε κάλλιστα νά περάσῃ στή σφαῖρα τῶν μυθιστορηματικῶν ἀνεκδότων:

ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΥΡΤΑΤΑΣ (ΛΙΛΙΔΩΡΗΣ) JOHN BROWN (ΤΖΩΝ ΜΠΡΑΟΥΝ)

Ὁ Γιαννούλης Δ. Κυρτάτας, γιός τοῦ Δημήτρη Κυρτάτα καί τῆς Διαμάντης Κουτσούκου (Καρανικόλα), γεννήθηκε στίς Στενιές τό 1861. Τό παραπάνω διεθνῶς γνωστό ὄνομά του ὀφείλετο στήν ἔντονη Στενιώτικη μαυρίλα τοῦ προσώπου του, ἡ ὁποία, φαίνεται, τόν ἔκανε νά ξεχωρίζε κι' ἀπό τούς ἡμιμάτριους Βακέρος τῆς «Κόρντομπα».

Δέν εἶναι γνωστό πότε καί ποιός τόν βάφτισε «Τζών Μπράουν», πάντως τοῦ ἄρεσε τόσο πολύ, πού σέ λίγο ξέχασε τό ἑλληνικό ὄνομά του καί ἔγινε πασίγνωστος, ἰδιαίτερα στό λιμάνι τοῦ

«Μπουένος Άϊρες», μέ τό καινούργιο του όνομα, πού ήχοϋσε και πιό σερέτικο, και μέ τό όποιο πέρασε στην ιστορία.

Σέ πάρα πολύ μικρή ηλικία, ίσως και άνήλικος –πραγμα συνηθισμένο την εποχή εκείνη– έφυγε από την Τεργέστη πλήρωμα μέ ένα «Τσακα τσακάρι¹»· κι έτσι βρέθηκε μετανάστης στο «Buenos Aires» της Άργεντινας. Σημειωτέον, ότι ή Τεργέστη ήτο τότε τό μεγαλύτερο και σπουδαιότερο λιμάνι της αυτοκρατορίας των Άψβούργων στην Άδριατική. Άκόμη και στίς μέρες μας ένας αρκετά μεγάλος όγκος Αυστριακών εξαγωγών διενεργείται μέσω του λιμανιού της Τεργέστης. Μάλιστα οι Γαλαξειδιώτες καπεταναίοι υπερηφανεύοντο, ότι έπεξέτειναν τά ταξειδία των ιστιοφόρων τους μέχρι τό... «Τριέστι», όπως λεγότανε στη ναυτική γλώσσα.

Στην Άργεντινα ό Τζών Μπράουν –όπως θά τον αποκαλοϋμε, χάριν της ιστορίας– αρχικώς υπηρέτησε σ' ένα ρυμουλκό μαζί μέ κάποιον Γιουγκοσλάβο Μιχάλοβιτς. Μετά τον πρόωρο θάνατο του ιδιοκτήτη του ρυμουλκού, ή νεαρή χήρα και κληρονόμος του έζήτησε νά την νυμφευθει, αλλά αυτός δέν την καταδέχτηκε, διότι ήθελε γυναίκα «άπό πρώτο χέρι και όχι μεταχειρισμένη». Έτσι ή χήρα παντρεύτηκε τον πονηρό και ρεαλιστή Μιχάλοβιτς και σε λίγο τό λιμάνι του Buenos Aires γέμισε από ρυμουλκά και άλλα πλωτά μέσα μέ τό γνωστό σε όλους μας «σινιάλο» «Μ», από την κληρονομιά του ρυμουλκού της χήρας.

Όταν έφυγε από τό ρυμουλκό έγινε φύλακας «βαρδιάνος» στά διάφορα πλοία και έφθασε μέχρι τό βαθμό του προέδρου του σωματείου² των Βαρδιάνων. Μάλιστα ή πιό ευτυχισμένη ήμέ-

---

1. Τύπος ιστιοφόρου, τό όποιο νά έχει αυτή την όνομασία, λόγω της ναυπηγικής –ως συνήθως– κατασκευής του δέν ύπάρχει, όπως διαπιστώσαμε έρευνώντας στους κύκλους των ειδικών. Μάλλον, εάν δέν πρόκειται περί παραθοράς, ή όνομασία νά όφείλεται σε τύπο ειδικής χρήσης πλοίου, πιθανόν όχι νομίμου.

2. Οι φύλακες ή βαρδιάνοι ή βατσιμάνηδες: ήσαν ιδιώτες, τους όποιους αναγκαστικά προσλαμβάναμε στα λιμάνια της Κεντρικής και Νότιας Άμερικής, της Άφρικής, των Ίνδιων και των άλλων υπανάπτυκτων χωρών της ύδρογειου, για την φύλαξη των πλοίων μας από τους κλέφτες, πού έλυμαινοντο τά λιμάνια των χωρών αυτών. Οι φύλακες αυτοί δέν ήσαν άλλοι από τους πρώην κλέφτες, νταβατζήδες, λαθρεμπόρους και τίς άλλες ευγενείς ειδικότητες των λιμανιών, οι όποιοι ένομιμοποιήθησαν μέ την όργάνωσή τους σε «σωματεία φυλάκων» και αλοίμονο στο πλοίο, πούδέν θά έδέχετο

ρα τῆς ζωῆς του ἦτο, ὅταν σέ κάποια τελετή παρουσιάστηκε τιμητικά στόν πρόεδρο Περόν καί τοῦ εἶπε μέ καμάρι καί ὕφος δέκα ναυάρχων: «Σενιόρ πρεζιντέντε, κόν σοῦ περμίσσο, γιό σόι ἔλ χέφε δέ λός σερένος³ δέλ πουέρτο δέλ Μπουένος Ἄϊρες· δηλαδή, κύριε Πρόεδρε, μέ τήν ἄδειά σου, ἐγώ εἶμαι ὁ ἀρχηγός τῶν νυχτοφυλάκων τοῦ λιμανιοῦ τοῦ Μπουένος Ἄϊρες».

Φυσικά τά Ἄνδριώτικα καί εἰδικώτερα τά Στενιώτικα βαπόρια, πού ἔφθαναν στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας στήν Ἀργεντίνα, ἀπολάμβαναν εἰδικῆς ἀντικλεπτικῆς προστασίας, κάτω ἀπό τήν ἀγρυπνη παρακολούθηση τοῦ Τζών Μπράουν· καί ἀλοίμονο στόν κλέφτη, πού θά τολμοῦσε νά ἀπλώση χέρι σ' αὐτά. Ἐπίσης, λόγω τῶν πολλαπλῶν γνωριμιῶν του καί τῆς γνώσης τῶν ποικίλων ἰδιαιτεροτήτων καί παραγόντων τῆς περιοχῆς, προσέφερε μεγάλες ὑπηρεσίες σέ ὅλα τά Ἑλληνικά πλοῖα καί ὄχι μόνο τά Ἄνδριώτικα καί αὐτά ὅλα γράφονται, ὕστερα ἀπό διασταυρωμένες προφορικές πληροφορίες ἀπό ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι τόν ἐγνώρισαν. Ὁ Μακαρίτης εἶχε τήν χαρά νά γνωρίσει, στά ταξίδια τους στήν Ἀργεντίνα, τά ἀνήψια του, παιδιά τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχάλη Κυρτάτα (Λιλιδώρη), στά ὁποῖα καί διηγείτο μέ καμάρι τήν τιμητική του συνάντηση μέ τόν πρόεδρο Περόν.

Τελικῶς ὁ Τζών Μπράουν παρέμεινε ἐργένης καί ἄκληρος καί ἀπέθανε στήν Ἀργεντίνα κάπου μετά τό 1930.

«τίς ὑπηρεσίες τους»· κοντολογίς ἐάν δέν ἐπλήρωνες Βαρδιάνο, τό ἴδιο βράδυ «τό εὐγενές συνδικάτο» σοῦ ἔγδυνε κυριολεκτικῶς τό βαπόρι. Ἐπίσης οἱ βαρδιάνοι μεσολαβοῦσαν, μέ τό ἀζημίωτο φυσικά, σέ ὅλες τίς βρόμικες συναλλαγές τῶν λιμανιῶν· καί, ἀσφαλῶς, στόν βαθμό πού ἡ συνείδηση καί ἡ ἠθική ὑπόσταση ἐνός ἐκάστου τό ἐπέτρεπε.

Ἡ προσωπική ἐπαγγελματική δράση τοῦ δικοῦ μας Τζών Μπράουν δέν μᾶς εἶναι γνωστή, ἀλλά, χωρίς νά θέλομε νά τοῦ προσφέρουμε κοινωνικό καί ἠθικό ἄλλοθι, γνωρίζομε, ὅτι τά «συνδικάτα» τῆς μορφῆς αὐτῆς ἐκλέγουν πάντοτε ὡς προέδρους ἄτομα σκληρά καί μέ ἀπόλυτες ἠθικές ἀρχές γιά νά τά ἔχουν βιτρίνα στίς δημόσιες σχέσεις τους· καί σάν τέτοιοι ὁ Τζών Μπράουν ἦτο ἰδεώδης.

3. Serenos = Νυχτοφύλακας στήν ἰσπανική γλώσσα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΦΑΛΑΓΚΑΣ⁴

Ὁ ἀνωτέρω ἀποτελεῖ τὴν δευτέρα ἰδιάζουσα περίπτωση μετανάστευσης Στενιώτη στὴν Ἀργεντίνια. Γιὸς τοῦ Θεοδοσίου καὶ τῆς Ζάννας Φαλαγκᾶ ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ παιδιὰ τῆς μεγάλης φαμίλιας των, ἐγεννήθηκε στὶς Στενιές τὸ 1850.

Γύρω στὸ 1870, ὁ ἀκριβὴς χρόνος παραμένει ἄγνωστος, ἐπιβαίνων ἑνὸς Ζακυνθινοῦ ἰστιοφόρου μὲ Ἴταλό καπετάνιο ξεμπαρκάρησε στὴν Ἀργεντίνια. Ἐκεῖ, μὲ τὴ μεγάλη του ναυτικὴ ἐμπειρία, κατόρθωσε νὰ μπεῖ στὸ πλοηγικὸ σῶμα τοῦ ποταμοῦ «La Plata»⁵, ὅπου ἔφθασε μέχρι καὶ τὸν βαθμὸ τοῦ ἀρχιπλοηγοῦ.

Ὁ Κωνσταντῖνος Φαλαγκᾶς πρέπει νὰ ἀπέθανε μεταξύ τοῦ 1924 καὶ 1925 καὶ παρὰ τίς ἐπίμονες καὶ μακροχρόνιες ἔρευνες δέν εὑρέθησαν ἀπόγονοί του οὔτε ἐντοπίσθηκαν οἰκογενειακὰ ἴχνη ἔστω καὶ μακρυνῶν συγγενῶν τῆς οἰκογενείας του.

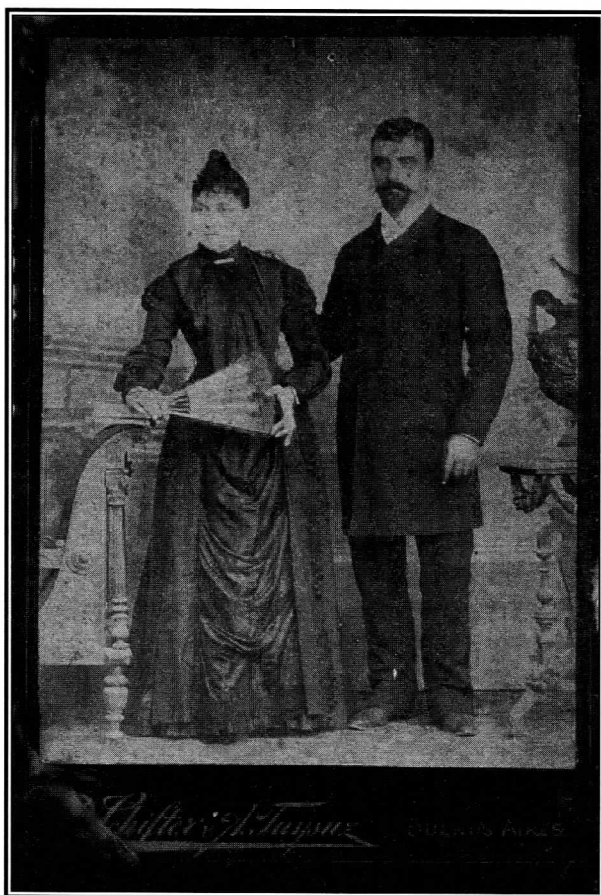
Μὲ τὴν παραπάνω περίπτωσι τοῦ Κωνσταντῖνου Θεοδοσίου Φαλαγκᾶ κλείνει καὶ τὸ κεφάλαιο τῶν δύο ἰδιαζουσῶν περιπτώσεων μετανάστευσης Στενιωτῶν στὴν Ἀργεντίνια τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ ἀκολουθοῦν ἀμέσως τὰ κεφάλαια τῆς μαζικῆς καὶ ἡρωϊκῆς, θὰ ἔλεγε κανεὶς ἀνεπιφυλάκτως, μεταναστευτικῆς ἐξόδου καὶ πορείας τῶν Στενιωτῶν πρὸς τοὺς δύο μεγάλους πόλους ἔλξης τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος τῆς ἐποχῆς. Ἦσαν δέ οἱ δύο αὐτοὶ μεγάλοι πόλοι ἔλξης μεταναστῶν ἢ Αὐστραλία καὶ οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς ἀντιστοίχως χώρες, οἱ ὁποῖες ὅμως μόνον «παράδεισοι» δέν ἦσαν, ἀλλ' ἀντιθέτως γιὰ πολλοὺς ὑπῆρξαν ἀληθινὴ κόλασι.

---

4. Μὲ τὴν ὀρθὴ γραφή, τὴν ἐτυμολογικὴ καὶ ἐννοιολογικὴ ἐρμηνεία τοῦ ἐπωνύμου, θὰ ἀσχοληθοῦμε παρακάτω σὲ εἰδικὸ κεφάλαιο μεταφέροντας ἐπιστημονικὲς ἀπόψεις εἰδικῶν γλωσσολόγων.

5. Ὁ ποταμὸς «Λά Πλάτα» σχηματίζεται κυρίως ἀπὸ τίς ἐκβολές τῶν δύο ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ποταμοὺς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς τὸν «Παράνα» καὶ τὸν «Ὁρουγουάη».

*Ὁ Κωνσταντῖνος Θεοδοσίου Φαλαγκᾶς μέ
τὴν Ἀργεντῖνα σύζυγό του φωτογραφημέ-
νος εἰς τὸ Buenos Aires – ὅπως ἀναγράφε-
ται εἰς τὸ κάτω δεξιόν τῆς φωτογραφίας.
Τὸ μντερό μούσι καὶ ἡ κομπή ρενδικότα
βεβαιώνουν τὴν κλασσικὴν ἰσπανικὴ μόδα
τῆς ἐποχῆς.*